

SZÓZAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VIII.,
Rökk Szilárd-utca 9 sz.
Telefon: József 18-52

POLITIKAI NAPILAP
KIADJA
A MAGYAR NEMZETI SZÖVETSÉG

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:
Negyedévre . 56 kor.
Egy hónapra 20 kor.
Egyes szám . 80 fill.

Se observat, ca multime de indivizi din teritoriul neocupat sau evacuat de noi recent, vin lupa diferite nevoi la Budapesta cu simple legitimatii eliberate de autoritatile ungare. De oare ce nu putem opri circulatia si nici nu avem modalitate ca acesti indivizi sai aiba permise nitare, se dispune:

a) La posturile de trecere din teritoriul neocupat in acel ocupat, se vor lasa toti acei cari a legitimatii eliberate de autoritatile ungare. Acei cari eu au asemenea legitimatii se vor si trinite inapoi.

b) Acei cu legitimatii se vor pune pe ele stampila garci unde e postul de trecere si se va iza de cel care face controlul astfel: 1. data, 2. postul cutare roman. — 5 zile — 3. stampila arei, 4. semnatura sefului de post sau a delegator sai.

c) Cu aceste vize pe care se puna numarul de ile, paraderii nu vor mai fi arestati. Ei trebuie se inapoia in numarul de zile indicat postul de control fix (de trecere) si tot prin acelas post.

d) Befil de post pot viza numai pana la 5 ile. Acei cari vor sa ramae la Budapesta mai mult de 5 zile trebuie a viza permisele la Birourile le viza ale garnizoanei Budapesta.

Cin ordin

Sef de Stat Major
Lt.-Colonel Negulescu.
Sef Biur. Inform.
Lt.-Colonel Herbay.

Tudomásomra jutott, hogy a meg nem szállott és az általuk legújabbán kiűritett területekről igen sok egyén különféle ürügyek alatt a magyar hatóságok által kibocsátott igazolvánnyal jön Budapestre.

Mivel ezen egyéneknek nem áll módjukban a katonai igazolványok megszerzése, a közlekedés megkönnyítése céljából a következőket rendelkezem el:

a) A meg nem szállott területről a megszállott területre átléphetnek mindazok, akiknek a magyar hatóságok által kiállított igazolványuk van. Akiknek ilyen igazolványuk nincsen, fel lesznek tartóztatva és a megszállott területre nem léphetnek át.

b) Akiknek igazolványuk van, azok igazolványát a meg nem szállott és a megszállott területek közötti vonal őrsége láttamozni fogja a következőkben: 1. dátum, 2. az illető román őrség megjelölése, — 5 nap — 3. az állomás pecsétje, 4. az őrség parancsnokának aláírása.

c) Azon igazolványok tulajdonosai, akiknek igazolványára rá van vezetve a napok száma, ősből nem lesznek tartóztatva. Ezeknek az ellenőrző őrség által feltüntetett időn belül ugyanazon őrség állomásán keresztül vissza kell térniök.

d) Az őrségparancsnokok csak 5 napot vezethetnek rá az igazolványra. Azon egyéneknek, akik napnál tovább szándékoznak Budapesten maradni, a budapesti térparancsnokság láttamozási osztályánál kell igazolványaikat láttamoztatni.

Rendelethez

Negulescu alezredes.
a vezérkar főnöke.
Herczeg alezredes,
Inform. hiv. főnöke.

Konstatálva lett, hogy az utóbbi időben az utleveleken hamis láttamozás van, figyelemre méltó, hogy a román katonai parancsnokság az utleveleket legszigorubban fogja felülvizsgálni és olyan esetekben, amikor az utlevelen olyan parancsnokságnak bélyegzője van, mely a láttamozásra nincs felhatalmazva, az utlevél birtokosa le lesz tartóztatva és a hadbírósnak átadva

Gróf Károlyi Mihály

Tanulmányok egy arcképhez

Írta: Herczeg Ferenc

Gróf Károlyi Mihály sohasem volt demokrata, ő csak egy lecsuszott arisztokrata volt. A demokráciában nem az egyenlőséget, hanem a vezérséget kereste. Nem tudott azonban fölemelkedni a magyar néphez, ahelyett lesüllyedt a pesti utcához. A munkástömegek lelkében rügyező nemes és emberies hajlamokkal nem törődött, ő onnan a maga céljaira csak a gyűlöletet és a hatalmi vágyat igyekezett kitenyészteni. A nagyvárosi csöcselék erkölcsi színvonalát pedig az ő politikai szereplése még alacsonyabbra süllyesztette.

Aki a modern politikus szerveit akarja kiboncolni Károlyi etikai kadáveréből, az sohasem fog vele elkészülni. Gondolat- és érzelmi világának kulcsát csak az lelheti meg, aki a lázadó oligarchát keresi benne. Az látni fogja, hogy Károlyinak csak a redingoteja volt európai és néhány kedvenc szólama volt modern, a lelkében azonban egyenes leszármazottja maradt a rendi Magyarország ama falánk urainak, akik állandóan a nemzet vérvő testében tartották karmaikat és akik századokkal ezelőtt csak azért hozták az országra a törököt és a tatárt, mert az ő idejükben még nem volt bolsevizmus.

Mint híres család sarjadéka és fejedelmi vagyon várományosa nevelkedett. Károlyi Sándor elárvult udvarának tagjai, a nagy Károlyi-clan politizáló és ujságíró hűbéresei és nem utolsó sorban az arisztokrácia leányos anyái úgy köszöntötték az élet kapujában, mint valami égből alászállott tüneményt. Soha senki sem mondta meg neki, hogy ő intellektus és jellem dolgában tulajdonképpen alatta marad a közepes átlagnak.

Mint annyi más fiatal mágnás, akiből a hizelgés extirpálta az önbirálatot, a vagyoni függetlensége tudatában azt hitette el magával, hogy ő becsületesebb, az erős társadalmi pozíciójára támaszkodva pedig úgy érezte, hogy ő bátrabb minden más emberfiánál. Az ilyen fiatal ur, ha testi alkata és vérmérséklete nem vonzza a sport és a szerelem szórakozásai felé, gyakran hivatást érez magában, hogy a magyar politikai életet megajándékozza az egyéni korrektség és a bátorság kincseivel.

A politizáló oligarcha gondolkodása elűt minden más politikusétól, mivel ő a politikai hatalom forrása, a fejedelmi udvar napközében fejlődik. Ő tulajdonképpen mindig az udvarral, vagy az udvarnak politizál. Más politikus lehet dinasztikus vagy köztársasági, ő azonban vagy aulikus vagy lázadó.

És ha már arról beszélünk, az is jellemzi ezt a típust, hogy a maga személyes érdekeit csökönyösen összetéveszti a nemzet érdekeivel és hogy belőle minden elvi ellenkezés személyes gyűlöletet vált ki. Mivel nincs semmiféle belső szolidaritásban az állam gerincét alkotó osztályokkal, nem is igazán konzervatív és ha ellenzékbe szorítják, túltáplált tenyészember szenvedélyességével ugrik át a fekete reakcióból a

vörös demagógiába. Coriolan és Catilina patricius családból születtek.

Ennek a régi dúvad-oligarchiának volt lelki sarjadéka Károlyi Mihály. Kiválóan veszedelmessé tette őt önhiúsággal párosult tudatlansága, továbbá erkölcsi korlátokat nem ismerő fegyelmezetlensége, amely bizonyára a degeneráltság színtomája és végül mániakus csökönyössége, amely nála a tetterőt pótolta.

A természet, amely jószívü szeszélyében csörgő készüléket adott némely veszedelmes kigyófajnak, talán ártalmatlanná akarta tenni ezt a veszedelmes embert is, mert olyan beszédhibával verte meg, amely rendes körülmények közt lehetetlen lenne tette volna reá nézve a közéleti szereplést. A természet azonban nem számolt a pesti polgári radikálisok öntudatos sznobizmusával. Minden Kovácsot vagy Kohnt, aki ilyen handicappal indul meg, első szereplése alkalmával megöli a neveltség és a szármag. Gróf Károlyi érthetetlen hebegését azonban odaadó közönség hallgatta, amely épp olyan eredetinek találta minden banalitását és elragadónak minden sületlenségét, mint annakidején a leányos anyák. Ők Károlyiban persze nem a politikai tehetséget keresték, nekik az arisztokratikus név cégére volt szükségük mérges kótyvalékaik számára. Nem értették meg ugyan vezérük kinos szónoklatait, de egyet jól megértettek: ha a gróf feje nem is elég erős ahhoz, hogy meg tudja ítélni politikájának szükségszerű következményeit, a koponyája mégis elég kemény ahhoz, hogy ostrombak lehessen a radikálizmus szolgálatában.

Biztosra vehetjük, hogy beszédhibája, amely más, egészségesebb lelket talán az önmegismerés szerény utjaira terelt volna, erre a féktelenül hiu emberre nézve az állandó megalázások kútforrása volt és megmérgezte ifjúságát. Mint Quasimodo a Notre-dame tornyában, úgy a büszke nevű, gazdag és délceg ifju külső hüvelyében egy elvadult nyomorék lappangott. Valószínű, hogy az irigység, amelyet némely kortársának viruló és hódító férfiassága iránt érzett, fejlesztette ki benne a pyromán hajlamokat.

Elöttem fekszik Károlyinak néhány fényképe és valamennyin fokozott mértékben érvényesül az az arckifejezése, amely az életben is jellemezte. Ez az affektált zordonság kifejezése. A fotografáló gép lencséje előtt azon erőlködik, hogy minél félelmetesebb benyomást tegyen. Midőn már hatalmon volt, államfő korában, egy alkalommal akaratlanul elárulta ennek a mirabeau, vagy talán inkább rocheforti póznak titkát.

„Gyermekkorom óta mindig az volt a leghőbb vágyam, hogy egyszer forradalmat csináljak”, — mondta egy nála járt ujságírónak.

A kazánrobbanás vagy a gátszakadás lehet szükségszerű, adott esetben hasznos is; de kazánrobbanás, gátszakadás mint öncél: ez Quasimodo álma. Az ő forradalma a beteg lélek zendülése az étellel szemben.

Károlyi politikája a tagadás és a várakozás politikája volt. Mindent tagadott,

ami nem ő maga volt és epedve várta a saját eljövételét, mint a zsidók a messiását. Az egész háború alatt baisse-re spekulált. Nem hitt a győzelemben, mert nem akarta a győzelmet. Nem akarta, mert gyűlölte az embereket, akikre a háboruviselés kötelessége hárult, mert nem értette meg a nagy érdekellentéteket, melyek a harctéren megütköztek és végül mert életének kétségbeesett játékában már csak ez az egy ütőkártya volt a kezében.

Midőn bekövetkezett az, amiről epedve álmodozott és a központi hatalmak elvesztették a háborút, Károlyi egy nap arra ébredt, hogy ő a monarchia legélesebben látó államférfia és nyíltan követelte magának a hatalmat. A sajtója ebben a parlamentarizmus követelményét látta. Pedig ha az ántánt vesztette volna el a háborút, az angol sajtó aligha követelte volna, hogy németbarát politikust állítsanak Nagy-Britannia kormányára.

Ha Károlyi hazárdjátékos volt, akkor a hatalom megszerzése közben határozottan korrigálta a szerencsét, midőn világos utalással az ő titkos ántánt-összeköttetéseire, azt sugallta a megfélemlített és megzavarodott közvéleménynek, hogy ő, egyedül csak ő képes enyhíteni a katasztrófa következményeit. Még politikai ellenfelei közül is sokan hitelt adtak hűveinek, akik uton-utfélen hisztek, hogy a grófnak kész megállapodásai vannak az ántánttal. Ugyan ki merné a mind a négy sarkán égő házból kiutasítani az ügynököt, aki tüzkár ellen akar biztosítani?

Valószínű egyébként, hogy Károlyi nemcsak az országot, de önmagát is megcsalta. Ő, aki meg volt róla győződve, hogy Budapestről némi diplomáciai ügyeskedéssel meg lehetett volna akadályozni a világháborút, a döntés után azt hihette, hogy udvarias szavakkal kicsalhatja a győztes oroszánok szájából a prédát. Ennek a senkinek mérhetetlen önbecsülését nem értheti meg egészséges ítéletű ember. Ő a távolból sütkérezett Wilson tiszteletének és barátságának fényében és meg volt róla győződve, hogy a versaillesi zöld asztalnál Clemenceau és Lloyd George között egy üres széket tartanak fenn az ő számára. Kételkedni csak akkor kezdett, — de akkor sem a maga értékében, csak a világ igazságérzetében, — midőn Belgrádban az ántánt-generalis oly hangon beszélt vele, mint egy gyarmati törzs lázadó főnökével.

Magyarország ekkor ezeréves történetének talán legválságosabb napjait élte és elszorul az ember szíve, ha arra gondol, hogy Wilsonnal, Lloyd George-zsal és Clemenceauval szemben kik képviselték akkor a nemzetet.

A nemzet méltósága egy degenerált hazárdör kezébe volt letéve. A nemzet esze Jászi Oszkár volt, akinek agyába csak egyetlen gondolat, a magyar Svájc gondolata fért bele és aki ezzel a rögeszmével a kemény fejében kész volt nekimenni minden falnak. A hazafiságot Szende Pál képviselte, aki a külföldön megfordult kereskedelmi ügynök nyegleségével mosolyogta meg az erkölcsi erőt, amely a nemzeti szolidaritásban rejlik és amelyet a hozzá hasonlók sohasem fognak megérteni. A nemzet kardját, ezt a rettenetes és dicsőséges fegyvert, amely a népvándorlás harcaiban szórta első véres villámaival, Linder Bélára bízta, egy valamikor derék, de mindenkor jelentéktelen katonára, aki a harctéren szerzett idegsokkjának hatása alatt most zsoldárokat zengett a férfigyávaság dicséretére. Midőn rokonszenvet kellett keresni Svájcban, a Terézváros leglomposabb és legarrogánsabb suffragettjét küldték oda a magyar állam képviselőjében. És ezt a társaságot, amelynél tehetségtelenebb és selejtesebb soha nem állott még semmiféle négerállam élén, megáldotta a nemzeti tanács élnöke, a katolikus pap, akinek neve hallatára összemosolyognak a szabadkőművesek és elpirulnak a keresztények.

Hogyan oldotta meg Károlyi a legsúlyosabb feladatot, amely valaha magyar államférfi lelkiismeretét terhelte? A kifordított eszű ember csalhatatlanságával pontosan megtette mindannak az ellenkezőjét, amit az ő helyében épelméjű ember megtehetett volna.

Abban az órában, midőn nagyobb szükség volt a magyarság katonai erejére, mint a honfoglalás óta bármikor, lefegyverezte Doberdo védőit és az ország védelmét Diener-Dénes, Jászi és Bédy-Schwimmer Róza diplomáciai tudására bízta. Midőn a legnagyobb szükség volt a vonzó és összefogó erőre, amely a Szent István-koronából árad, kitördelte a koronát a nemzeti cimerekből. Midőn életkérdéssé lett a nemzet egységes és fegyelmezett állásfoglalása, Jászi ostoba rögeszméjével siettetta a politikai nemzet szétrobbantását, amellel a kisgazdákat a nagybirtok, az ipari munkásságot a munkaadók ellen uszította, hivatalokra éhes hűveinek jóllakatása céljából pedig pánikot és zűrzavart teremtett a közélet minden ágában.

Soha addig az ország nem látta még a kétes existenciáknak olyan elszánt rohamát, mint aminőt gróf Károlyi vezetett a közélet magaslatai felé. Ezek az emberek Károlyival egyetemben a szabadságot csak az anarchia alakjában tudták megérteni. A törvényes rendet ostromolták és azt állították, hogy a zsarnokság ellen harcolnak. Porba gázolták Magyarország tekintélyét és azt híresztelték, maguk talán el is hitték, hogy régi bálványokat döntögetnek. Egymás kezéből kapkodták a nemzet hajdani gazdagságának szomorú rongyait és úgy ujjongtak, mintha dicső prédát nyertek volna valami ellenségén.

S mialatt a halál angyala közeledett komor léptekkel, addig Károlyi Mihály zordon arca megenyhült, mert úgy érezte, hogy elkövetkezett az idők telje, hiszen ő államfő volt, ha nem is Isten, de Isten egy igen méltatlan szolgájának, Hock Jánosnak kegyelméből. Magyarország a siralomházban ült, Károlyi arcán pedig meg rögződött a kegyes uralkodó sztereotip mosolya, miközben tisztelgő küldöttségeket fogadott, beszédeket mondott, a feleségét kinevezte a Vöröskereszt elnökévé, maga színházi díszelőadásokra járt, ahol Serenissimus bárgyúságait újból elmondta az igazgatóknak és a szerzőknek. A népköztársaság minden demokratikus vivmánya egyelőre annyiban volt, hogy József főhercegből Habsburg József polgártársat csináltak, Károlyi Mihály azonban grófabbnak érezte magát, mint valaha, a radikális milliomosok is ragaszkodtak drága pénzen vett nemesi cimerekhöz, egy csomó forradalmár ügynökből és reporterből pedig méltóságos urat csinált a demokrácia.

Arról talán lehetne vitatkozni, hogy Károlyi mennyire volt ura a maga akaratának, ahhoz azonban nem férhet kétség, hogy politikai barátainak magatartása annál súlyosabb beszámítás alá fog esni, minél kevésbé beszámíthatónak fog bizonyulni maga a mesterük. Ők végre is a tékozló majoreszko udvara voltak és Károlyi még akkor is elrettentő példaképe maradt az ész nélkül költekező kiskuro grófnak, midőn a feje már kopaszodott és ő már régen nem a magát, hanem az ország kincseit prédálta.

Ha a jóbarátok ismerték vezérüket, akkor bűntársai voltak; ha azonban annyi esztendő után sem tudtak beletekinteni beteg agyába és üres szívébe, akkor rossz emberismeretüknek oly rettenetes bizonyítékát adták, amely minden józaneszű emberre nézve lehetetlenné teszi, hogy politikai kérdésekben még súlyt tulajdonítson az ő ítéletüknek.

A jóbarátok felelősségét az sem enyhíti, hogy egymásután cserben hagyták a grófjukat, midőn már elérték azt, aminek az elérésére szövetkeztek. Sőt azt merném mondani: éppen az ijedt kapkodás, amelyvel némelyek bizonyos stádiumában meg akarták állítani a nagy felfordulást, ame-

lyet éveken át tartó szivós munkával maguk készítettek elő, bizonyítja, hogy mennyi cinikus önzés és milyen szélkakas léhaság csinálta az októberi forradalmat.

A hűvek egyik csoportja rögtön megelégette a forradalmat, amint megosztották a miniszteri tárcákon és a főhivatalokon. A polgári radikálisok azonban vídaman tovább lendítették az ostromokat, mert arra számítottak, hogy a földreformmal megnyomoríthatják a magyar birtokos középosztályt. Ők csak akkor hökkentek vissza, midőn a munkásság programmon kívül szocializálni kezdte a gyári üzemeiket. Addig abban a gyermek hitben éltek, hogy a hálás tigris, melyet a ketrecéből kiszabadítottak, csak a politikai ellenségeiket fogja fölfalni. A sajtó elvadult részének még igen tetszett a „hadi milliomosok“ felkoncolása, azonban ezek a lapok is féltetni kezdték a „forradalom vívmányait“, midőn a tigris rátette karmait néhány lapvállatra. A fatális ostrombak azonban tovább dolgozott. Volt egy pillanat, midőn maga Károlyi is megelégette már a rombolást, — hiszen ő már „államfő“ volt, mi jót hozhatott még a forradalom? — de akkor már titokzatos idegen kezek ragadták meg a katapult nyelét.

Utolsó kormányzói aktusa egy pusztuló ország tüzfényében mutatja a pyrománt. Károlyi március 22-iki kiáltványával a nemzetet összekötözött kezekkel kiszolgáltatta a bolsevizmusnak. Egyszerűen kivégezte Magyarországot, amelyet nem tudott tovább a hatalmában tartani. Ugy bánt el az országgal, mint a huszár, ki agyonlövi a kedves paripáját, hogy ne kerüljön az ellenség kezére.

Ha rosszhiszeműen tette volna, akkor egy sátán, ha jóhiszeműen, akkor egy gyöngelméjű ember ült Magyarország kormányzói székében. Én azonban azt hiszem, van a két lehetőség között egy szegyenletes középut is: Károlyi ugyan mindig rosszhiszemű volt, de ezuttal nem tudta megítélni elhatározásának következményeit, ő akkor már sugallata alatt állott annak a démoni akaraterőnek, amely a lengyel és orosz ghekkók bosszúálmaikat készült megvalósítani ebben a szerencsétlen országban.

Károlyi Mihályt soha a legbizalmasabb hűvei sem tartották jelentékeny politikusnak, némelyek azonban azt hitték róla, hogy becületes és bátor férfiú.

De mi a bátorság? Ahhoz, hogy egy gróf ne féljen tulságosan bizonyos fizikai balesetektől, aminőket kard vagy pisztoly által, lóháton vagy vadászat közben lehet elszenvedni, ahhoz jóval kevesebb bátorság kell, mint aminőről a világháború sok millió parasztkatonája tett tanuságot. Ahhoz, hogy valaki szembeálljon a királlyal akkor, mikor Szent István utódjának kezéből már kihullott a hatalom, ugyancsak nem kell nagy hősiesség. Bizonyos azonban, hogy azzal a sötét hatalommal szemben, amely az ő szemé láttára tette rá fojtató kezét a háború ütötte száz sebéből vérző Magyarország nyakára, Károlyi ki-mondhatatlanul gyávának mutatta magát.

A fegyveres csöcselék azt tehetette az ő kormánya alatt, amit akart, indiai dzsungelt csinálhatott Budapest körutaiból, anélkül, hogy a „kormányzó“ meg mert volna pisszenni. A Károlyi-korszak szegyenletes emlékeihez tartozik a tény, hogy vad legények, akik pisztolylyal a kezükben lesbe állottak a Kossuth-utcában, világos nappal tucatjával rabolták az automobiloikat. Pogányék az ő szemé láttára toborozták az első terror-csapatokat és aki néhány hangos embert maga köré tudott csődíteni, az asaját szakállára birtokába vehette akármelyik állami hivatal vagy kereskedelmi üzemet.

Midőn Tisza István forró vére pirosra festette a magyar földet, akkor Károlyi elhebegte a részvét néhány sunyi frázisát, de óvakodott attól, hogy észrevegye a gyilkosokat, akik az ő háta mögé rejtőztek. Lehet azonban, hogy ez nemcsak gyáva-ság volt. De annyi emberség sem volt

benne, hogy megövjia a gyalázattól azt a magyar lobogót, amelynek szolgálatában ősei minden hirüket és gazdagságukat szerezték. Budapest középületein az ő kormánya alatt tüzték ki először a vörös zászlót és Károlyi udvariasan megemelte előtte a kalapját; a kommün türelmetlen előőrsei lábbal kezdték taposni a nemzeti színeket, Károlyi pedig tapintatosan elfordította a fejét. Gróf Károlyi! Ugylátszik, hogy öneki, aki azelőtt, midőn más volt a politikai divat, szívesen adta a tüzes kurucot, alapjábanvéve mindig idegen volt a nemzeti gondolat. A tullakottság ugyancsak odasodorta a degenerált arisztokrátiát, ahová a koplalás a proletárt, de a kettő közül bizonyára az arisztokráta a megvetésre méltó.

Midőn magához ragadta a legfőbb hatalmat, a nemzettel szemben azt a kötelességet vállalta, hogy meg fogja védeni az élet és a vagyon biztonságát. Ő azonban csak egy emberi életet és egy vagyont védett meg szomorú bátorsággal: a magáét. Mire már tüzelni kezdett a talpa alatt a magyar föld és ő nem bizott már a vörös testőreiben, akiket az udvarias szovjetkormány bocsátott a rendelkezésére, egy csomó kék bankjeggyel a bőröndjében, a csehekhez szökött. Elmondhatjuk róla: nagyurnak született, félbolond módjára élt és úgy tűnt le, mint egy kalandor.

Ez az ember, aki ma is olyan ortografiával ír, mint egy szerényebb polgári háznál szolgáló szakácsnő és aki vezérlő politikus létére sohasem tudott tisztába jönni a magyar közjog alapelveivel, kétségkívül a leggyöngébb koponya mindazok közül, akik ezer esztendő óta vezérszerepet vittek a magyar közéletben. Erőssé a lelki ismeretlensége, rettenetessé a dúvad-önzése tette. Végső elfajulásában mutatja be az oligarcha-politikust. Ez a politika már akkor is a vörös terror mélységei felé osztorozta a nemzetet, midőn Károlyi még csak a technikai obstrukciónál tartott. Higyjük és reméljük, hogy benne és általa öngyilkosságot követett el egy egész politikus iskola.

Tíz nemzedékre való keserűség van abban a gondolatban, hogy Magyarország életének legtragikusabb órájában, midőn szükség lett volna a nagy elődök minden hitére, hazaszeretetére, bölcseségére, bátorságára és ékesszólására, egy politikai szövetkezet cinizmusa ezt a démoni diletánst taszította ki a világtörténelem színpadjára. A szereplésével kiszámíthatatlan kárt okozott az országnak és oly mérhetetlen gyalázatot hozott a nemzetre, amit a vér és a könnyek óceánja tudna csak lemosni.